

BROJKE GOVORE

UTICAJ INFLATORNIH KRETANJA NA USLOVE RADA I POSLOVANJA U INDUSTRIJI STOČNE HRANE

Kretanje cena komponenata stočne hrane, krmnih smeša i žive mase stoke

(II deo)

Uvod

S obzirom na važnost i uticaj inflatornih kretanja i cena na uslove opstanka i daljeg obavljanja ukupne stočarske proizvodnje, smatramo potrebnim da ovim prilogom s novim podacima zabeležimo u našem časopisu ovaj teški period rada industrije stočne hrane.

U broju 1–2 časopisa »Krmiva« za 1989. godinu date su osnovne karakteristike kretanja cena, ali sada raspolažemo novim podacima za posmatrani period od tri godine, što nam je omogućilo da prikazemo najnovije tendencije (I–VII 1989.) i *poboljšanim metodološkim konceptom* izloženih tabela detaljnije sagledamo dinamiku kretanja cena (odnosno inflatorna kretanja).

I Prikaz kretanja cena

a) komponenata za proizvodnju krmnih smeša (tabela 1)

b) krmnih smeša (tabela 2)

c) žive mase stoke (tabela 3)

za VII/86, VII/87, VII/88, VII/89, kao i zbirni indeks za 1, 2 i za 3 godine.

Tabela 1 u prve četiri kolone prikazuje kretanje cena sirovina u apsolutnim iznosima, a u koloni pet indeks povećanja za 1 godinu (VII/86 – VII/87). Šesta kolona prikazuje indeks povećanja za dve godine (VII/86 do VII/88) i kolona sedam prikazuje zbirni indeks povećanja cena sirovina za 3 godine (VII/86 do VII/89).

Kretanje cena komponenata za proizvodnju krmnih smeša (din/kg) s indeksima (VII / 86 – VII / 89.)

Tabela 1

naziv sirovine	VII 1986.	VII 1987.	VII 1988.	VII 1989.	indeksi		
					VII/87- VII/86	VII/88- VII/86	VII/89- VII/86
1. kukuruz	43	90	330	3.200	2,093	7,67	74,418
2. pšenica II klase	40	90	280	4.200	2,250	7,00	105,000
3. ječam	43	83	360	3.100	1,930	8,372	72,325
4. zob – ovas	60	90	380	3.600	1,500	6,333	60,000
5. sirak	31	78	280	2.500	2,516	9,032	80,645
6. stočno brašno	46	56	240	2.200	1,217	5,217	47,826
7. sojino zrno – domaće	173	173	700	4.800	1,000	4,046	27,745
– uvozno	100,3	215	340	5.100	2,150	3,389	51,000
8. sojina sačma – domaća	118	285	1.100	5.500	2,415	9,322	46,610
– uvozna	110	270	1.100	5.500	2,454	10,000	50,000
9. suncokretova sačma	70	107	450	3.700	1,528	6,428	52,857
10. repičina sačma	35	73	430	3.500	2,085	12,285	100,000
11. stočni kvasac	235	405	1.700	14.000	1,723	7,234	59,574
12. kukuruzni gluten (50%)	142	235	1.200	5.000	1,654	8,450	35,211
13. lucerkino brašno I klasa	57	120	450	3.600	2,105	7,894	63,157
II klasa	53	105	410	2.600	1,981	7,735	49,056
III klasa	49	95	370	2.400	1,938	7,551	49,000
14. suvi repini rezanci	40	73	320	2.300	1,825	8,000	57,500
15. lucerkino seno	30	60	300	2.000	2,000	10,000	66,666
16. riblje brašno (64%)	180	370	2.000	9.000	2,055	11,111	50,000
17. mesno brašno (50%)	140	220	1.500	5.000	1,571	10,714	35,714
18. mesno-koštano brašno (40%)	120	190	1.200	4.000	1,583	10,000	33,333
19. mast za stočnu hranu	125	500	900	8.000	4,000	7,200	64,000
20. obrano mleko u prahu – uvozno	540	1.250	5.100	30.000	2,314	9,444	55,555
– domaće	950	1.300	5.100	33.000	1,358	5,368	34,736
21. sirutka	228	349	2.000	11.000	1,530	8,771	48,245
22. pivarske klice	39	100	400	2.950	2,564	10,256	75,641
23. stočna kreda	7	20	60	600	2,857	8,571	85,714
24. so	35	100	200	2.800	2,857	3,076	80,000
25. dikalcijum fosfat	145	220	1.070	5.150	1,517	7,379	35,517
26. melasa	27	51	170	870	1,888	6,296	32,000
27. šećer	163	300	1.300	16.000	1,840	7,976	98,000

Komentar je nepotreban, jer je vidljivo rapidno povećanje cena iskazano kako u apsolutnim brojevima, tako i u indeksima. Povećanje cena u ovom trogodišnjem perio-

du najveće je za sledeće sirovine: pšenicu, šećer, stočnu kredu, sirak, stočnu so, pivarske klice, kukuruz, mast, lucerkino brašno i seno.

Kretanje cena krmnih smeša (din/kg)

Tabela 2

naziv smeše	protein	indeks						
		VII 1986.	VII 1987.	VII 1988.	VII 1989.	VII 87 VII 86	VII 88 VII 86	VII 89 VII 86
I smeše za živinu								
1. brojler starter	22	110	200	850	5.400	1,81	7,72	49,09
2. brojler finišer	20	103	210	780	5.000	2,03	7,57	48,54
3. kokoši nesilje	18	94	169	630	4.400	1,79	6,70	46,80
4. priplodni pilići (0-4 nedelje)	22	101	200	680	5.000	1,98	6,73	49,50
5. priplodni pilići (0-18 nedelja)	20	97	185	600	4.400	1,97	6,18	45,36
II smeše za svinje								
6. predstarter za prasad	22	294	530	2.400	11.000	1,80	8,19	37,41
7. starter za prasad	20	103	229	800	5.000	2,22	7,76	48,54
8. tov svinja do 60 kg	15	77	133	580	4.400	1,72	7,53	57,14
9. tov svinja od 60 do 100 kg	12	70	123	550	4.000	1,75	7,85	57,14
10. krmače	15	80	142	600	4.200	1,77	7,50	52,50
III smeše za goveda								
11. starter za telad	18	90	167	700	5.000	1,85	7,77	55,55
12. tov goveda do 250 kg	14	65	118	500	3.700	1,78	7,57	56,06
13. krave	12	56	105	450	3.100	1,87	8,03	55,35
IV ostale smeše								
14. pastrmke (ribe)	42	205	407	1.500	10.100	1,98	7,31	49,26
15. ovce	13	77	98	450	3.200	1,27	5,84	41,55
16. jagnjad	15	90	145	500	4.000	1,61	5,55	44,44

Tabela 2: Isti princip je primenjen kod kretanja cena krmnih smeša. Nismo mogli prikazati sve krmne smeše, već su uzete samo one glavne (16 smeša).

Dužni smo da ukažemo na teškoće kod opredeljenja za momentalnu cenu pojedine smeše, jer ima odstupanja kod proizvođača, a moralo se paziti da smeše budu istog sadržaja proteina. Cene za istu smešu raznih proizvođača nisu bile iste, ali je uzeta prosečna tržišna cena po kojoj su one prodavane na slobodnom tržištu.

Kretanje cena je vidljivo kako u apsolutnim brojevima za četiri godine (VII/86, VII/87, VII/88 i VII/89), tako i u zbirnim indeksima za tri godine.

Zadnja kolona – zbirni indeks za tri godine – pokazuje da smeše imaju manji indeks komponenata, što je i logično jer cena smeše rezultira iz cene većeg broja komponenata.

Najveći indeks (povećanje) su ostvarile smeše za tov svinja, tov goveda, starter za telad i krave. Nominalno najveća cena je za zamenu mleka za telad i pastrmke.

Tabela 3 prikazuje kretanje cene žive vage stoke. Kod ove proizvodnje, gde stočarstvo postignutom cenom realizuje svoj rad, ovako tabelarno gledano, bez opširnog komentara, teško je saopštiti sve teškoće kroz koje ova proizvodnja prolazi. Međutim, s aspekta ishrane stoke moguća su upoređenja cene kukuruza, krmnih smeša za tov i cene žive mase stoke. Ovakvu analizu može da izvrši svaki čitalac, a mi navodimo samo jedan primer: cena kukuruza (tabela 1) VII/1989 = 3.200, cena smeše za tov (tabela 2) VII/1989 = tov I – 4.400, tov II – 4.000, cena žive mase svinja = 25.000.

Kretanje cena stoke (din/kg žive mase)

Tabela 3

vrsta stoke	indeks						
	VII/86	VII/87	VII/88	VII/89	1987-86	1988-86	1989-86
1. prasad do 25 kg žive mase	750	1.100	2.800	26.000	1,466	3,73	34,666
2. tovne svinje – sa farme (90-110)	440	735	2.200	25.000	1,670	5,00	56,818
– iz kooperacije	400	660	2.150	23.000	1,650	5,37	57,500
3. telad – muška	960	1.900	7.000	44.000	1,979	7,36	45,833
– ženska	850	1.650	6.500	42.000	1,941	7,64	49,411
4. tovnogoveda do 200 kg	750	1.300	6.000	30.000	1,733	8,00	40,000
5. tovnogoveda – sa farme	550	1.050	4.500	25.000	1,909	8,18	45,454
(400 – 500 kg) – iz kooperacije	500	910	4.000	23.000	1,820	8,00	46,000
6. krave izlučene iz priploda	400	650	2.300	16.000	1,625	5,75	40,000
7. krmače izlučene iz priploda	338	672	1.100	14.000	1,988	3,25	41,420
8. konji	800	1.150	4.500	28.000	1,437	5,62	35,000
9. ždrebad	950	1.450	6.500	37.000	1,526	6,84	38,947
10. jagnjad	676	1.150	5.000	30.000	1,701	7,39	44,378
11. brojleri	376	626	2.200	21.600	1,664	5,85	57,446

Iz toga sledi da je odnos cene kukuruza i žive mase stoke 7,8 : 1 (rutinski se to računa na 8 : 1, što je približno). Smeša II za tov svinja ostvaruje odnos 6,2 : 1. Ovde je dalje moguće analizirati sve ostale smeše i vrste stoke,

kao i stanje u raznim periodima za tri posmatrane godine.

Najveći zbirni indeks povećanja cena ostvaren je kod žive mase i za tovne svinje iz kooperacije, tovne svinje iz farme, brojlere, telad i tovnogoveda iz kooperacije.

Godišnja dinamika povećanja cena komponenta za proizvodnju krmnih smeša

Tabela 4

naziv sirovine	VII/86-87	VII/87-88	VII/88-89	svega za 3 godine
1. kukuruz	2,09	5,58	66,74	74,41
2. pšenica II klase	2,25	4,75	98,00	105,00
3. ječam	1,93	6,44	63,95	72,32
4. zob – ovas	1,50	4,83	53,57	60,00
5. sirak	2,51	6,52	71,61	80,64
6. stočno brašno	1,21	4,00	42,61	47,82
7. sojino zrno – domaće	—	4,04	23,70	27,74
– uvozno	2,15	1,23	47,62	51,00
8. sojina sačma – domaća	2,41	6,91	37,29	46,61
– uvozna	2,45	7,55	40,00	50,00
9. suncokretova sačma	1,52	4,90	46,43	52,85
10. repičina sačma	2,08	10,20	87,72	100,00
11. stočni kvasac	1,72	5,51	52,34	59,57
12. kukuruzni gluten (50%)	1,65	6,80	26,76	35,21
13. lucerkino brašno I klasa	2,10	5,79	55,26	63,15
II klasa	1,98	5,75	41,32	49,05
III klasa	1,93	5,62	41,45	49,00
14. suvi repini rezanci	1,82	6,18	49,50	57,50
15. lucerkino seno	2,00	8,00	56,66	66,66
16. riblje brašno (64%)	2,05	9,06	39,89	50,00
17. mesno brašno (50%)	1,57	9,14	25,00	35,71
18. mesno-koštano brašno (40%)	1,58	8,42	22,33	33,33
19. mast za stočnu hranu	4,00	3,20	56,80	64,00
20. obrano mleko u prahu – uvozno	2,31	7,13	46,11	55,55
– domaće	1,35	4,01	29,37	34,73
21. sirutka	1,53	7,24	39,47	48,24
22. pivarske klice	2,56	7,69	65,39	75,64
23. stočna kreda	2,85	5,72	77,14	85,71
24. so	2,85	0,22	76,93	80,00
25. dikalcijum fosfat	1,51	5,86	28,14	35,51
26. melasa	1,88	4,41	25,71	32,00
27. šećer	1,84	6,13	-90,03	98,00

II

Tabelama 4, 5 i 6 prikazali smo indeks porasta cena (inflacije) po pojedinim godinama i zbirno za tri godine. Ovo je učinjeno da se vidi kako je indeks povećanja cena svake naredne godine sve veći.

Moguća su detaljnija poređenja pojedinih sirovina, smeša i žive vage stoke – pojedinačno, zajedno, za pojedini period ili celi period.

Godišnja dinamika povećanja cena krmnih smeša

Tabela 5

naziv smeše	VII/86-87	VII/87-88	VII/88-89	svega za 3 godine
I smeše za živinu				
1. brojler starter	1,81	5,91	42,37	49,09
2. brojler finiše	2,03	5,54	40,97	48,54
3. kokoši nesilje	1,79	4,91	40,10	46,80
4. priplodni pilići (0-4 nedelje)	1,98	4,75	42,77	49,50
5. priplodni pilići (0-18 nedelja)	1,97	4,21	39,18	45,36
II smeše za svinje				
6. predstarter za prasad	1,80	6,39	29,22	37,41
7. starter za prasad	2,22	5,54	40,78	48,54
8. tov svinja do 60 kg	1,72	5,81	49,61	57,14
9. tov svinja od 60 do 100 kg	1,75	6,10	49,29	57,14
10. krmače	1,77	5,73	45,00	52,50
III smeše za goveda				
11. starter za telad	1,85	5,92	47,78	55,55
12. tov goveda do 250 kg	1,78	5,79	48,49	56,06
13. krave	1,87	6,16	47,32	55,35
IV ostale smeše				
14. pastrmke (ribe)	1,98	5,33	41,95	49,26
15. ovce	1,27	4,57	35,71	41,55
16. jagnjad	1,61	3,94	38,89	44,44

Godišnja dinamika povećanja cena žive mase stoke

Tabela 6

vrsta stoke	VII/86-87	VII/87-88	VII/88-89	svega za 3 godine
1. prasad do 25 kg žive mase	1,46	2,27	30,93	34,66
2. tovne svinje – sa farme (90-110)	1,67	3,33	51,81	56,18
– iz kooperacije	1,65	3,72	52,13	57,50
3. telad – muška	1,97	5,39	38,47	45,83
– ženska	1,94	5,70	41,77	49,41
4. tovna goveda do 200 kg	1,73	6,27	32,00	40,00
5. tovna goveda – sa farme	1,90	6,28	37,27	45,45
(400 – 500 kg) – iz kooperacije	1,82	6,18	38,00	46,00
6. krave izlučene iz priploda	1,62	4,13	34,25	40,00
7. krmače izlučene iz priploda	1,98	1,27	38,17	41,42
8. konji	1,43	4,19	29,38	35,00
9. ždrebad	1,52	5,32	32,10	38,94
10. jagnjad	1,70	5,69	36,98	44,37
11. brojleri	1,66	4,19	51,59	57,44

III

Tabele 7, 8 i 9 prikazuju najnoviji trend kretanja cena (inflacije) za period I – VII/1989. godine.

Kako se iz navedenih tabela vidi, za prvih 6 meseci 1989. godine upoređeno stanje cena u januaru i julu 1989. ne pokazuje tako veliki stepen porasta kako je to prikazano u poslednjoj godini (tabele 4, 5 i 6). Ako bi se takvo stanje – tempo porasta cena zadržao i za sledećih 6 meseci, to bi značilo sporiji porast cena. Međutim, treba računati s tim da je i za ovih 6 meseci velika inflacija – jer indeks 4 znači 400%. Tako je na primer kukuruz u januaru bio po ceni od 700, a u julu po ceni od 3.200 dinara – indeks 4,57 (457%).

Porast cena komponenata u periodu od I do VII 1989. godine

Tabela 7

naziv sirovine	cene		indeks
	I/89	VII/89	VII/89 – I/89
1. kukuruz	700	3.200	4,571
2. pšenica II klase	700	4.200	6,000
3. ječam	750	3.100	4,133
4. zob – ovas	700	3.600	5,142
5. sirak	550	2.500	4,545
6. stočno brašno	520	2.200	4,230
7. sojino zrno – domaće	1.600	4.800	3,000
– uvozno	1.700	5.100	3,000
8. sojina sačma – domaća	2.200	5.500	2,318
– uvozna	2.250	5.500	2,444
9. sunčokretova sačma	680	3.700	5,441
10. repičina sačma	650	3.500	5,384
11. stočni kvasac	3.700	14.000	3,783
12. kukuruzni gluten (50%)	2.650	5.000	1,886
13. lucerkino brašno I klasa	750	3.600	4,800
II klasa	710	2.600	3,661
III klasa	670	2.400	3,582
14. suvi repini rezanci	800	2.300	2,875
15. lucerkino seno	350	2.000	5,714
16. riblje brašno (64%)	4.200	9.000	2,142
17. mesno brašno (50%)	1.900	5.000	2,631
18. mesno-koštano brašno (40%)	1.700	4.000	2,352
19. mast za stočnu hranu	2.500	8.000	3,200
20. obrano mleko u prahu – uvozno	9.000	30.000	3,333
– domaće	10.100	33.000	3,267
21. sirutka	4.800	11.000	2,291
22. pivarske klice	1.050	2.950	2,809
23. stočna kreda	190	600	3,157
24. so	500	2.800	5,600
25. dikalcijum fosfat	2.100	5.150	2,452
26. melasa	540	870	1,611
27. šećer	3.750	16.000	4,266

Porast cena krmnih smeša u periodu od I do VII 1989. godine

Tabela 8

naziv smeše	cene		indeks
	I/89	VII/89	VII/89 – I/89
I smeše za živinu			
1. brojler starter	1.580	5.400	3,417
2. brojler finiše	1.380	5.000	3,623
3. kokoši nesilje	1.200	4.400	3,666
4. priplodni pilići (0-4 nedelje)	1.300	5.000	3,846
5. priplodni pilići (0-18 nedelja)	1.380	4.400	3,188
II smeše za svinje			
6. predstarter za prasad	4.704	11.000	2,338
7. starter za prasad	1.680	5.000	2,976
8. tov svinja do 60 kg	1.200	4.400	3,666
9. tov svinja od 60 do 100 kg	1.100	4.000	3,636
10. krmače	1.300	4.200	3,230
III smeše za goveda			
11. starter za telad	1.500	5.000	3,333
12. tov goveda do 250 kg	950	3.700	2,466
13. krave	970	3.100	3,195
IV ostale smeše			
14. pastrmke (ribe)	3.400	10.100	2,970
15. ovce	1.010	3.200	3,168
16. jagnjad	1.150	4.000	3,478

Porast cene žive mase stoke u periodu od I do VII 1989.

Tabela 9

vrsta stoke	cene		indeks
	I/89	VII/89	VII/89 – I/89
1. prasad do 25 kg žive mase	7.000	26.000	3,714
2. tovne svinje – sa farme (90-110)	6.000	25.000	4,166
– iz kooperacije	5.900	23.000	3,898
3. telad – muška	16.000	44.000	2,750
– ženska	15.000	42.000	2,800
4. tova goveda do 200 kg	12.000	30.000	2,500
5. tova goveda – sa farme	10.000	25.000	2,500
(400 – 500 kg) – iz kooperacije	9.000	23.000	2,555
6. krave izlučene iz priploda	6.500	16.000	2,461
7. krmače izlučene iz priploda	4.700	14.000	2,978
8. konji	10.000	28.000	2,800
9. ždrebad	12.000	37.000	3,083
10. jagnjad	10.000	30.000	3,000
11. brojleri	5.800	21.600	3,724

Iste napomene važe za kretanje cena smeša i žive mase stoke. Razlika indeksa povećanja za I – VII/1989 kod sirovina, smeša i žive vage stoke je nešto manja nego što smo iskazali u prethodnim tabelama za duži period.

Zaključak

Daje se dokumentarni prikaz kretanja cena:

- komponenata za proizvodnju krmnih smeša
- krmnih smeša
- žive mase stoke.

Podaci se daju:

- nominalno za četiri godine, a zbirnim indeksom za tri godine
- indeks za svaku godinu posebno i zbirno
- nominalno za I i VII/1989, te indeks za I – VII/1989.

Može se zaključiti da u oblasti proizvodnje stočne hrane i stoke cene (inflacija) imaju trend stalnog porasta, te da je indeks najveći kod komponenata, a nešto manji kod krmnih smeša i žive mase stoke.

U periodu I – VII/1989, u odnosu na raniji period, porast je nešto sporiji.

Poređenjem podataka iz pojedinih tabela mogu se utvrditi ostvarenja pariteta – komponente – krmne smeše – živa masa stoke i donositi zaključci o nivou tih pariteta, odnosno njihovoj usklađenosti s pojedinim fazama proizvodnje stoke i stočne hrane.

Ovim radom se kompletira dokumentacija sadašnjeg stanja industrije stočne hrane, koju (kao i ostalu privredu) prate teškoće uslova privređivanja pod uticajem inflacije.